

IV.C.02.13.   **HET WATERKASTEEL**

Nadat de Brustemse halfheren eeuwenlang op het waterkasteel in het Bovenste Dorp hadden gewoond en de boerderij zelf hadden uitgebaat, verpachtte Arnold Huyn van Amstenrade op 18 april 1655 voor de schepenbank zijn kasteel, winning, landerijen en fruitweiden aan Willem Schoofs, °11.06.1607, zoon van Lucas Schoofs, voor een termijn van 12 *'continueerlijcke jaeren d'een d'ander achtervolgende waervan het eerste jaer in halff maert 1656 aanstaende ingaan, al onder conditio dat den pachter sal mougen na dierste sess jaeren affstaen indien 't hem belieft ende mits den Edele Heer der vrijheit een half jaere op voorhand te verwittigen'*.

Arnold, die in 1649 op 35-jarige leeftijd weduwnaar was geworden bij de geboorte van een zoontje, voelde zich onbekwaam om zijn drie kinderen op te voeden en stelde in 1660 voogden aan. Hij had een particulier huis op Saffraanberg, maar verkoos toch in St-Truiden te gaan wonen.

De pachter was *'vrij van allen dorpslasten, taxen, schattingen, impositien ende gabellen'* mits aan de heer Arnold 800 gulden Brabants te betalen. Hij gaf ook per bonder landbouwgrond 14 vaten koren en voor de weiden, *'d'een door d'ander 14 guldens bb. per bonder'*. Daarbij was hij nog jaarlijks verschuldigd: 100 pond boter en een vet varken. Hij zou ook *'liber ende vrij sijn van met het volck uijt te trekken, waarvoor hij sal gehauden sijn aan den Edele Heer 50 guldens bb. te betaelen'*. Heer Arnold mocht echter vrij beschikken over de kasteelgracht, twee kamers en de grote zaal, voor het geval dat hij enkele dagen op de buiten zou willen verblijven. Hij moest vrije in- en uitgang hebben. Voor Arnolds paarden moest hooi in St-Truiden geleverd worden. Verder zou de heer nog mogen beschikken over *'het huys aenden bergh ende tegen over het goet ven Henrich Lenaars'*.

De pachter moest de stallingen in goede staat houden en de landen *'hoffelijck laboreren, mesten ende mergelen'*. Jaarlijks moest hij een karwei opknappen met paard en kar, die 5 of 6 mijlen ver kon zijn (01).

In de abdiyatlas van Averbode, getekend door Cornelis Lowis tussen 1661 en 1680, prijkt op een figuratieve kaart een groot kasteel met drie torens, dat er waarschijnlijk gebouwd werd bij de deling van de heerlijkheid in 't begin van de 14e eeuw.

In 1668 verkocht Arnold Huyn van Amstenrade zijn heerlijkheid aan zijn oudste zoon Ferdinand, die op 7 december 1668 huwde. Maar deze overleed reeds op 12 mei 1674 en zijn weduwe Isabelle-Sibille-Marie de Lamboy moest toezien hoe de Gulikse helft in november 1681 en de Luikse helft in juli 1682 inbeslaggenomen werd door de schuldeiser Jean-Pierre de Schell.

Op 26 mei 1682 werd op verzoek van de nieuwe heer Jean-Pierre de Schell de toestand van de grote toren van het waterkasteel dat op Gulikse grond stond, bezocht door schout en schepenen.

De onderzoekers stelden vast dat deze toren heel bouwvallig en gebarsten was en hoogdringend herstelling nodig had (02).

Egidius-Franciscus de Schell, namens zijn vader, verkocht op 08 juni 1682 aan de meestbiedende het maaigras staande op vijf percelen, namelijk 'het Hemelryck, de Berghof, de Ketelbamp, de Eggersweyer en de Braspot'. Er werd een reglement opgesteld: wie een hoger bod deed moest een penning in de hoogte steken. De verkoop werd kenbaar gemaakt door aanplakbrieven aan de kerken van Brustem en Rijkel, aan de stadspoorten en het stadhuis van St-Truiden (03).

Op 12 okt. 1682 werd een nieuw onderzoek ingesteld naar de toestand van het kasteel. Veel muren en daken moesten hersteld of vernieuwd worden (04).

Een nieuwe visitatie van het kasteel door schout en schepenen had plaats op 29 maart 1683. De geschreven tekst over dit schepenbezoek luidde (05):

'Naerder visitatie des voors: nootbauwe.

Opden 29en mert 1683 hebben wij scholtus ende scepenen der vrijheijt brustem ten versuecke ende requisitie vanden eed. heere van Brustem voors: naerder gevisiteert den nootbauwe van het voors: casteel ende hebben bevonden den balck comende uuijt die keucken tot onder den trappe des toerens daer naest gelegen te seijn geschoert ende ondersatten deur dien den raeme van die dieure met die fundamenten van den muere desselve toeren soo tegens het cleijn sallet oft schilleije ende teghens den putte seijn verrot uuijtgevaelen ende hen begevende.

Opden toeren comende uuijt die bottelarije opwaars bevonden boven op die camere twee gelaese ende den haute venstere te mankeren. Den solder onder het dack boven het cleijn salet ende de keuken bevonden gans verrot ende onstucken moet vernieft worden, die andere daernaest soe voors: gerepareert, soe oick den ganck leydende over die schilleije.

Inden kelder bevonden die solderinghe vandie capelle te seijn geschoert ende ondersatten, die fundamenten van eenen muer uuijt den celder opkomende tegen die schilleije bevonden geborsten ende geheel uuijtgevallen. Alles welck bij ons scholtus ende schepenen is: jure cuiuslibet salvo: in houijden van wet gekeert. Quod attestor.

Anth. Baerts secrets. tenores Sequntur'.

Op 28 febr. 1689 liet 'Joannes Petrus de Schell het casteel, de winninge, de moeshof en de appenditie met die weijden ende bampden daarom ende bij liggende, comende tot ontrent sestien bonderen' aan de meestbiedende voor één jaar verpachten bij vallen van de penning. Deze verpachting werd door gerechtsbode Erasmus Coelmont (06), drie zondagen na elkaar na elke mis, aan de kerkdeur aangekondigd. De 'condities en voorwaarden om in hueringe' te nemen waren: de huurder moest de helft van de pachtprijs betalen 14 dagen na St-Jan en de andere helft 14 dagen na St-Maarten in november; acht dagen na het in pacht nemen moest men dit aangeven bij de schepenen en vier gulden onkosten betalen voor de inschrijving.

De dorpsheer bood steeds meer en ging tot 240 gulden. Daar niemand een hoger bod deed, bleven de goederen bij 't vallen van de penning

aan de Schell. Op de verhuring waren aanwezig: schout Martens, schepenen vanden Borgh, Moers, Simons en Hardiquais, evenals de stadshelder en de leenmannen van de Brustemse leenzaal (07).

Datzelfde jaar, 1689, overleed Jean-Pierre de Schell en op 07 febr. 1690 liet zijn zoon Egidius-Franciscus, namens zijn moeder M.de Simonis, vrouwe van de Gulikse helft, het kasteel, de boerderij, de moeshof, de hophof, weiden en beemden, omtrent 16 bunders groot, nog eens opnieuw voor één jaar publiek verpachten. Eerst bood Gielis Leemans 225 gulden, gevolgd door Geraert Blommen die tot 250 gulden ging en pachter werd van de kasteelwinning (08).

Op 06 maart 1691 volgde een nieuwe openbare verpachting voor één jaar. Onmiddellijk bood Henricus Motmans 200 gulden Brabants. Toen de penning viel was schepen Hubert Hardiquais (09) de meestbiedende met 305 gulden (10).

Het volgend jaar op 14 maart 1692 had wederom de openbare verpachting plaats voor drie opeenvolgende jaren. Eén der voorwaarden was dat de huurder het kasteel zelf moest onderhouden. De grachten moesten regelmatig gekuist worden. Voldeed de nieuwe pachter niet aan de gestelde voorwaarden, dan zouden de goederen op zijn kosten en lasten opnieuw verpacht worden.

Egidius de Schell bood als inzet 250 gulden. Schepen Hubert Hardiquais, de pachter, deed er nog 5 gulden bij en de Schell nog eens 5. Daar niemand nog een hoger bod deed dan 260 gulden, bleef bij 't vallen van de penning het pachthof in handen van de eigenaar Egidius de Schell (11).

Tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697) kreeg het Brustems kasteel veel te verduren. In 1691 kampeerden Hollandse soldaten in het dorp (12). In 1693 sloegen ze hun tenten op in het Tomveld achter het kasteel. Toen werd het dak van de toren ten dele vernield. Het hooi in het Hemelrijk en in de Berghof werd geroofd (13). Het Franse leger, onder bevel van de koningszoon, had van 20 juni tot 11 juli 1694 zijn kampement tussen Sint-Truiden en Brustem tot in Borlo. Enige Franse officieren namen met hun ordonnansen en soldaten hun intrek in het kasteel.

Beide legers richtten heel wat schade aan in het dorp, langs de wegen en vooral aan het kasteel: deuren en vensters werden uitgenomen, daken en zolders afgebroken, de brug voor de grote toegangspoort was ingestort (14). De weiden en beemden waren door de paarden platgetrappeld en het hooi werd weggehaald, zoals dit van o.a. molenaar Paulus Roebaers (15). De molen in de Beling met het woonhuis ernaast toebehorend aan de weduwe Vande Velde, alsook de woningen van Jan Santermans, Cornelis Hoffelmans, Jan Eggie, Stas Stas (x Gertrude Reners) en de weduwe Santermans waren vernield (16).

Op 07 maart 1695 gaf Egide de Schell opnieuw zijn kasteel, winning, hof, hophof met de weiden en beemden daar omheen voor drie jaar in pacht aan de meestbiedende. Schout Egide Heusdens deed een eerste bod van 80 gulden. Toen poogde Paulus Sweldens zijn kans, maar Jan Lenaers verhoogde steeds de inzet. Na 25 verhogingen ging het pachthof naar Jan Lenaers voor 330 gulden Brabants per jaar (17).

Door het overlijden van zijn moeder in 1693 werd Egidius-Frans heer van de Gulikse helft. Op 10 mei 1695 werd hij ook heer van de Luikse helft (18) en voogd van Zepperen voor 150 gulden rente per jaar.

Nadat Egidius-Frans de Schell de heerlijkheid Brustem op 14 juni 1706 verkocht aan graaf Antoine-Gilles de Tollet, moesten schout en schepenen het kasteel op 30 okt. 1706 visiteren (19) Binnen en buiten viel er heelwat te herstellen.

In 1709 namen Willem Schoefs sr en Catharina Daniels (20) hun intrek op de kasteelwinning. Zij bleven er wonen tot in 1722.

Antoine-Gilles de Tollet die heer van Rijkel was, huwde in augustus 1712 met barones Maria-Victoria van Voort. In dat jaar bedroegen de inkomsten van het kasteel, de winning en de goederen die erbij hoorden, de lenen en de cijzen van Brustem slechts 800 gulden Brabants of 200 écus. In oktober 1712 liet hij zich persoonlijk als heer van Brustem installeren. Hij overleed in januari 1716, pas 4 jaar na zijn huwelijk, te Hermanstad in Transylvanië, waar hij militair gouverneur was. Op 02 dec. 1716 stelde Maria-Victoria van Voort de heerlijkheid Brustem als onderpand voor een lening van 1000 Spaanse pattacons voor een rente van 200 gulden Br., Luiker koers.

In februari 1717 hertrouwde Maria-Victoria, vrouwe van Brustem, met Jean-Antoine de Turinetti, markies van Pancalier, zoon van de Oostenrijkse markies van Prié, die in de Oostenrijkse Nederlanden landvoogd, prins Eugene van Savoie, verving. Daar deze nieuwe heer het Brustems waterkasteel in onderpand wou zetten voor een belangrijke lening, liet hij door bemiddeling van zijn schoonmoeder, de douarière van Voort, de schepenen een gerechtelijk onderzoek uitvoeren naar de toestand van het kasteel en de twee boomgaarden.

Op 24 sept. 1721 stelden de Brustemse schepenen vast dat de stenen muur van de keuken uitkomend op de 'schaleij' bouwvallig was. Ook het leien dak van het kasteel moest vernieuwd worden, evenals dat van het duifhuis tegen de warmoeshof. Enkele ruiten en houten vensters hadden eveneens herstelling nodig. *'Voordens comende op die twee boomgaerden geleghen teghens over het voorschr: casteel hebben die selve bevonden voor het grootsten deel onbeplandt ende daerom geoordeelt die selve met fruytboomen voordens te beplanten tot meerder nut ende profeyjt den ghene eenighen interesse naermaels mochten comen te formeren ende is jure cuiuslibes salno in hijden gekeerd'* (21).

In 1733, op 13 januari, kocht kanunnik Gérard de Buissart de heerlijkheden Brustem, Rijkel, Voort en Aalst van markies de Turinetti, toen markies van Prié geworden. Hij deed deze aankoop namens douarière de Sotelet, die hem het nodige geld hiervoor verschaft had.

Op 05 mei 1733 stelden de schepenen Lambert Simons, Jaspar Auwerx, Nicolaus-Lambert Hardiquais, Alexander Menten en Joes-Arnold Simons weer een gerechtelijk onderzoek in naar de toestand van het waterkasteel (22).

In februari 1734 werden Lambert Putzeis en Lambert Pippelers aangesteld als boswachters. Zij moesten trachten een einde te stellen aan de dagelijkse stroperijen in de bossen.

Op 12 maart 1734 gaf Gérard de Buissart het kasteel in huur aan Lambert Renotte (23). Op 10 dec. 1738 werd beslag gelegd op zijn goederen omdat de huurder zich niet hield aan de voorwaarden. Het kasteel en de winning werden daarna volledig hersteld, hetgeen ook hoognodig was.

In 1740 kwam er een nieuwe eigenaar. Baron Adam-Joseph de Sotelet nam de heerlijkheid Brustem over en deed leenverheffing te Luik op 10 nov. 1740. Op 24 juni 1740 verpachtte hij de kasteelwinning met alle weiden en akkerlanden voor 6 jaar aan de gebroeders Jan en Jozef Dumont voor 950 gulden Brabants per jaar (23). Eén der pachtvoorwaarden was dat zij de pachthoeve, die nu volledig in orde was, goed zouden onderhouden, zodat zij deze na het beëindigen van hun pachtperiode in dezelfde staat zouden verlaten als zij haar gekregen hadden.

De gebroeders Dumont verwaarloosden de winning echter in hoge mate. Half maart 1746 verlieten zij de hoeve. In die 6 jaar hadden zij een puinhoop van het gebouw gemaakt. Een gerechtelijke visitatie door de schepenen op 01 aug. 1746 wees dit uit. Een proces volgde (24).

Ondertussen had baron de Sotelet de kasteelwinning op 28 juni 1745 reeds uitgegeven aan Brustemnaar Gerard Feijtmans met ingang van half maart 1746. Als pachtprijs zou hij jaarlijks voor ieder bunder akkerland 20 gulden Brabants en voor elk bunder weiland 28 gulden Brabants betalen. In totaal was hij 1400 gulden Brabants per jaar verschuldigd. Dit moest betaald worden in 4 termijnen: op Allerheiligen, nieuwjaarsdag, Lichtmis en St-Jan. Ter ontlasting van de edele heer de Sotelet moest hij nog 504 gulden Brabants aan allerlei belastingen betalen. Uiteindelijk kwam de pachtprijs op bijna 2000 gulden Brabants (25).

Op 28 febr. 1749 te 9 u nam baron Pierre-Antoine de Thiribu op plechtige wijze bezit van de Gulikse helft van Brustem omdat baron de Sotelet achterstallig bleef in het terugbetalen van zijn schulden. In de namiddag om 2 u werd het kasteel bezocht op verzoek van baron de Thiribu, graaf van Rijkel, heer van Brustem, door de schout Guiliam Meyers en de schepenen Joannes Simons, Christiaen vanden Velde en J.P. Favart. Tevens waren nog aanwezig: timmerman Hendrik Jeuchmans, en meester-steenmetser Joseph Bouckholdt. De muren en daken waren in slechte staat. De waterput was onbruikbaar (26).

Gerard Feijtmans verliet waarschijnlijk in 1755 de kasteelwinning. Hij was zeer verarmd door allerlei onkosten voor de heropbouw, die hem ten laste werden gelegd in een proces. Nadat hij op 30.11.1743 getrouwd was met Ida Vanden Velde kregen zij samen zeven kinderen. Zijn vrouw stierf en hij hertrouwde met Helena Philips. Nadien vestigde hij zich op de hoek van het Singelplein tussen de Singelstraat en de Weg naar Ordingen.

In 1760 kwam Nicolas de Spirlet, abt en heer van Saint-Hubert, in bezit van de Luikse en Gulikse helft van Brustem, nadat de

prins-bisschop de Luikse helft ontnomen had aan baron Adam- Joseph de Sotelet op 04 dec.1760 (27).

Gerard Feijtmans werd opgevolgd in de kasteelwinning door Walter Heuskin, die er bleef tot maart 1763. Op 31 dec.1764 verpachtte Nicolas de Spirlet de heerlijke winning te Brustem met woning, schuur, paardenstallen, tuinen, weiden, landerijen, enz. met ingang van 15 maart 1765 en eindigend op dezelfde datum na 3, 6 of 9 jaar, aan Joseph Thieboux van Frayloux. De pachtprijs bedroeg gedurende de eerste 3 jaar uit bijzondere gunst en waardering 900 gulden Brabants, Luiks geld jaarlijks te betalen in twee gelijke delen, op Pasen en op St-Remy. De volgende jaren moest er 1000 gulden Brabants, Luiks geld, betaald worden. Jaarlijks was hij een gemeentebelasting van 85 gulden Brabants, Luiks geld schuldig. Bovendien moest hij alle persoonlijke belastingen, taksen en heffingen betalen. De staatstaksen zouden elk voor de helft vereffend worden. De akkers moesten goed en deugdelijk bewerkt en bemest worden. Zijn bail mocht hij aan niemand overlaten, noch andere akkers of weiden huren zonder toelating. De weiden moesten gehooid worden, het onkruid vernield, de grachten gereinigd en de hagen onderhouden. Bij eventuele verbouwing ten gerieve van de pachter zal deze zonder schadeloosstelling alle bouwmaterialen moeten vervoeren. Kleine herstellingen moest de pachter op zich nemen. Geen enkele fruitboom mocht gekapt worden en de pacht moest een half jaar op voorhand opgezegd worden, zowel door huurder als verhuurder (28).

Op 08 juli 1768 werd gerechtsbode Nicolas Breymans als '*garde-de-chasse*' aangenomen. Hij mocht de stropers en de jagers die zich jagend op het jachtgebied bevonden en de bevelschriften en verordeningen van de prins-bisschoppen overtraden, aanhouden en ontwapenen. Hij moest er ook op toezien dat de honden een houten juk rond de hals droegen (29).

Op 12 aug. 1777 verpachtte de Spirlet de jacht van Brustem voor 50 gulden Brabants per jaar aan de markies van Hoensbroek luitenant-generaal en commandeur van de Duitse Orde.

Nicolaas de Spirlet verkocht op 24 maart 1778, met instemming van het kapittel van Saint-Hubert, het kasteel, de heerlijkheid, de hoeve, weiden, akkerlanden, cijnshof, rechten, jacht en visvangst, renten en inkomsten van Brustem aan Willem de Stappers, heer van Over- en Neerhespen, Gussenhoven en Meensel, echtgenoot van Catharina-Gerardina Vanderstraeten, voor de prijs van 65.000 gulden Brabants, Luiks geld, en de betaling van enkele verplichtingen van het cijnshof. De meier van het cijns-hof was de buurman van Willem de Stappers, nl. schout van Brustem en notaris Joseph-Simon Hubar uit de Ridderstraat te St-Truiden. De bijkomende verplichtingen waren o.a. een rente van 13 gulden en 10 stuivers aan de heer Van Staden, 6 vaten rogge aan het hospitaal, 2 stiers (30) aan de kapel St-Eucherius.

Hij betaalde de notaris met munten van verschillende waarde: '*1871 nieuwe Louis*' tegen 19 gulden 10 stuivers, 857 Carolins, 292 Franse kronen tegen 4 gulden 17 1/2 stuivers, 21 dubbele Soverains tegen 26 gulden 10 stuivers, 327 gouden dukaten met bewerkte rand tegen 9 gulden, 2 zakken met 1000 gulden elk, en 6 gulden' (31).

De nieuwe heer Willem de Stappers verzocht op zaterdag 13 juni 1778 schout en de schepenen de toestand te controleren waarin zijn kasteel en het ernaast gelegen pachthof zich bevonden (32)

Deze gerechtelijke visitatie, samen met een archeologische bodemonderzoek, had plaats op maandag 15 juni 1778 door schout Joseph-Simon Hubar en de schepenen Christiaan vanden Velde, Georgius Schoofs, J.P. Favart, Willem Coelmont en Willem Cra-ninx. De schepen Joannes-Bernard Cerstelot uit Loon kon niet aanwezig zijn, daar hij die dag voor dringende zaken naar Namen moest.

De leden van de schepenbank waren vergezeld door 4 experts, nl. 2 meester-metselaars: François Vigoreux en Gerard Prealle, een timmerman Matthijs Matthijs en een schrijnwerker Arnold Beckers, allen uit Sint-Truiden. De experts maakten uit wat moest en kon gerepareerd, gerestaureerd of van de grond opgebouwd worden (33).

Bij meting stelden ze vast dat het vierkant van het neerhof, vanaf de ingang tot aan de er tegenover staande schuur 106,5 voet of 40 m lang en 99 voet of 29,70 m breed was. De binnenplaats was in vroegere tijden geheel bebouwd geweest.

De nog bestaande pachterswoning, tussen een oude toren op de hoek naar Ordingen en Rijkel en de vroegere ingangspoort was 75 voet of 22,50 m lang. Ongeveer de helft van de stenen woning, was volledig ingestort. De rest van deze pachterswoning was opgetrokken uit 'careel steenen, sijnde twee statiens hoogh', het dak met leien gedekt en met gebarsten blauwe hardstenen rond de houten vensterramen op de eerste en de tweede statie. Dit gedeelte kon niet meer hersteld worden.

Aan dezelfde kant d.w.z. richting Tom, stond een veestal, uit bakstenen opgetrokken met deuromlijstingen in hardsteen. De muren hiervan lagen geheel uit het lood en de fundamenten evenals het houten timmerwerk waren rot en vergaan.

Rondom het kasteel en de ommuurde groentetuin waren eertijds grachten geweest die thans heel volgeslibt waren. In de boomgaarden ontbraken haast alle hagen evenals een derde deel van de fruitbomen.

Voor hun werk kregen de 4 experts elk 2 gulden. Hun raadgevingen werden opgevolgd want Willem de Stappers bouwde zich op dezelfde plaats een nieuw kasteel in 1787. Deze nieuwbouw, die in 1924 volledig verdween, werd in olieverf geschilderd door A.A. Bovem en met de pen getekend door baron de Pitteurs-Hiegaerts

In 1787 werd de Moninxsteeg, de verbinding tussen het kasteel en 'het huijs van Joannes Schoefs' in de Hameistraat, een weinig herlegd naar de ernaast liggende weide, omdat de ondergrond te vochtig was en daardoor de weg dus meestal onberijdbaar was (35).

Bij de oorlogsverrichtingen tussen de Oostenrijkers en de Brabantse revolutionairen in 1789, logeerden de keizerlijke troepen te Brustem. Ze namen er al mee wat ze nodig hadden.

Op 22 nov. 1792 kwamen de Oostenrijkers naar Brustem. Ze waren op de vlucht voor de Fransen. Drie maanden later, op 06 maart 1793,

waren de Fransen op terugtocht voor de oprukkende Oostenrijkers en weeral was het dorp, met zijn vele heldere bronnen, een goede kampplaats. Ze kaptten een groot aantal bomen uit en sleurden alles mee wat niet te heet of te zwaar was. Willem de Stappers overleed te Maastricht en werd in de Sint-Servatiuskerk begraven.

Op verzoek van vrouwe Catharina-Gerardine Vanderstraeten, werd door schout Bartholomeus-Joannes Walter (1787-1795) en secretaris Joannes-Jacobus Croels (1788-1795) de schade opgenomen. Haar particulier huis op Saffraanberg was erg beschadigd: alle deuren, vensters en balken waren meegenomen en het strooien dak vertoonde een groot gat (36).

Op 15 april 1793 werd een officieel verslag opgesteld. De uitkomst loog er niet om. In het Balusbroek, in de Berghof tegen de moeshof van H.Smolders, in de paardenwei, de kasteeldreef van aan het dorp tot aan het veld, in 't Hemelrijk en aan de straat die naar de Tomstraat leidt, in de kleine en de grote fruitweide, in de dekensweide en in de oude poterij bij de Berghof waren samen 472 witte bomen of abelen, 64 Italiaanse populieren, 27 wilgen, 13 essen, 229 appelbomen, 14 perenbomen, 211 kersenbomen, 4 kastanjabomen en 14 notenbomen voor de bijl gegaan. Van enkele waren echter alleen maar de takken afgekapt.

Daarenboven was er nog andere schade aangericht: tuinbanken waren verbrand, deuren en poorten stuk, ijzerwerk en tuingereedschap was verdwenen (37).

IV.C.02.13. **Het Waterkasteel**

Bronnen.

- 01.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg. 60, folio 21v^o-24r^o.
'Conditioes voor de verhuring van het kasteel en de winning aan Willem Schoofs in april 1655'.
Doc.IV.B.01.02.nr.2 en 3.
- 02.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg. 59, folio 208v^o-208v^o.
'Visitatie door schout en schepenen van het kasteel op verzoek van J.P. de Schell op 26 mei 1682'.
Doc.IV.B.01.02.nr.64.
- 03.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.59., folio 208v^o-210r^o.
(08.06.1682) 'Verkoop van maaigras op 08 juni 1682'.
Doc.IV.B.01.02.nr.65.
- 04.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.59 (1672-1693), folio 238r^o-239v^o. (12.10.1682).
'Visitatie van kasteel en grote burcht op 12 okt. 1682'.
Doc.IV.B.01.02.nr.69.
- 05.-a) R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.59, folio 239v^o-240.
'Nieuwe visitatie der nootbauwe op 29 maart 1683'.
Doc.IV.B.01.02.nr.71.
- b) Willem Driesen.-'Brustem, grensburcht en Loonse vrijheid', blz.35.
- 06.-Coelmont Erasmus.-
-z.v. Coelmont Egidius.
-huwde op 04.05.1650 met Margaretha Driesmans, alias Godesaels, d.v. Johanna Godesaels.
-vader van 8 kinderen tussen 1652 en 1676. Schout Philippe Edelbampst (1655) en secretaris Antonius Baerts (1657) waren peter.
-gerechtbode.
- 07.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.59, folio 362v^o-363r^o.
(28.02.1689) 'Verpachting van het kasteel, boerderij en weilanden'.
Doc.IV.B.01.02.nr.74.
- 08.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.59, folio 373v^o (07.02.1690). 'Verhuur van het kasteel en weiden door E.F. de Schell op 07 februari 1690'. Doc.IV.B.01.02.nr.79.
- 09.-Hardiquais Hubert was notaris te St-Truiden (1671-1707) en schepenen van de justitie te Brustem van 1689 tot 1706.
- 10.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.59, folio 389v^o-390v^o.
(06.03.1691). 'Verpachting van het kasteel en de weilanden door E.F. de Schell op 06 maart 1691'.
Doc.IV.B.01.02.nr.85
- 11.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.59, folio 401v^o-402r^o.
(14.03.1692). 'Verhuring van het kasteel door E.-F.de Schell op 14 maart 1692'. Doc.IV.B.01.02.nr.86.
- 12.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.59, fol.388v (04.01.1691).
'Logement der Hollandse troepen'.
Doc.IV.B.01.02.nr.83
- 13.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.60, folio 14r^o-14v^o.

- (26.04.1694). '*Schade geleden door Hollandse troepen in 1693*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.89.
- 14.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.60, folio 13r°-14r°.
(03.08.1694). '*Vaststellingen van schade door Franse soldaten*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.92.
- 15.-R.A.H.-Gem. Brustem-Gichtreg.60, folio 14v°-15.(30.04.1694).
'*Schade aan het hooi in 1693 van Paulus Roebaers, molenaar*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.90.
- 16.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.60, folio 15.(20.06.1694)
'*Lijst der winningen, huizen en molens die beschadigd werden door het Franse leger in 1694*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.93.
- 17.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.60, folio 25v°-26r°.
(07.03.1695). '*Verhuring van het kasteel aan Jan Lenaers op 07 maart 1695*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.94.
- 18.-R.A.Luik.-Prinsbisdom Luik-Chambre des comptes-Reg.119, fol. 90v°-92v°.
'*De Luikse helft van Brustem geleend aan E.-F.de Schell*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.97.
- 19.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.61, folio 246-249.
(30.10.1706) '*Visitatie van het kasteel op 30 oktober 1706*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.106.
- 20.-Schoefs Willem senior.
-huwde met Catharina Daniels.
-vader van Christina (x 1744 Gilis Coelmont, °1705-+1777.
-burgemeester: 1712, 1725, 1726, 1734, 1736.
-deken St-Jorispilde: 1716.
-pachter van de kasteelhoeve van 1709 tot 1722.
- 21.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Rolreg.35, ongefol.(24.09.1721).
'*Visitatie van het kasteel op 24 september 1721*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.132.
- 22.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Rolreg.37, ongefol.(05.05.1733).
'*Visitatie van het kasteel op 05 mei 1733*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.148.
- 23.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Rolreg.38, ongefol.(03.08.1746).
'*Extraordinaire zitting van de schepenbank op 03 aug.1746 over de kasteelhoeve*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.154.
- 24.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Rolreg.38, ongefol.(01.08.1746).
'*Extraordinaire zitting met visitatie van het kasteel op 01.08.1746*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.158.
- 25.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Rolreg.38, ongefol.(12.02.1748).
'*Verhuur van de winning aan Gerard Feijtmans op 28 juni 1745*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.160.
- 26.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Rolreg.39, ongefol. 3 bladen.
(28.02.1749). '*Visitatie van het kasteel door baron Petrus Antonius baron de Thiribu op 28 februari 1749*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.169.
- 27.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.64, folio 29v° (04.12.1760
'*De Luikse halfheerlijkheid ontnomen aan baron A.J. de Sotelet op 04 dec.1760*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.178.
- 28.-R.A.H.-Gem. Brustem-Gichtreg.64, fol. 160-161 (31.12.1764).
'*Verhuring van de kasteelhoeve aan Joseph Thieboux door de abt van St-Hubert, Nicolas de Spirlet*'.
Doc.IV.B.01.02.nr.184.
- 29.-R.A.H.-Gem. Brustem-Gichtreg.64, folio 324v° (20.07.1768).
'*Aanstelling van jachtopziener Nicolas Breijmans op 20*

- juli 1768'. Doc.IV.B.01.02.nr.185.
- 30.-Stier = oude Waalse inhoudsmaat voor koren: 29,814 l of 1/8 mud.
- 31.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.66, fol. 1-6 (26.03.1778).
'Verkoop van de heerlijkheid Brustem aan Willem de Stappers op 24 maart 1778'. Doc.IV.B.01.02.nr.194.
- 32.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg.66, folio 7 (13.06.1778)
'Aanvraag der visitatie van het kasteel op zaterdag 13 juni 1778'. Doc.IV.B.01.02.nr.196.
- R.A.H.-Gemeente Brustem-Rolreg.40, folio 1-2 (13.06.1778).
'Aanvraag der visitatie van het kasteel op zaterdag 13 juni 1778'. Doc.IV.B.01.02.nr.196.
- 33.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Gichtreg. 66, folio 7v^o-10r^o.
(15.06.1778) 'Visitatie van het kasteel door Willem de Stappers op maandag 15 juni 1778'. Doc.IV.B.01.02.nr.199.
- R.A.H.-Gemeente Brustem-Rolreg.40, folio 2-6 (13.06.1778).
'Visitatie van het kasteel door Willem de Stappers op 13 juni 1778'. Doc.IV.B.01.02.nr.199.
- 34.-'het huis van Joannes Schoofs' was naast het 'Bakkershof', nu St-Christinastraat.
-Schoofs Joannes.-
-huwde met Catharina Gelaesen, °Jeuk 1730-+Br.26.11.1820.
- 35.-R.A.H.-Gem. Brustem-Gichtreg.67, folio 3v^o-4v^o (22.02.1787).
'Visitatie van de Monincxsteeg op 22 febr. 1787'. Doc.IV.B.01.02.nr.234.
- 36.-R.A.H.-Gem. Brustem-Gichtreg.68, folio 3v^o-4r^o (13.04.1793).
'Visitatie van het woonhuis van mevrouw de Stappers op de 'nieuwen steenwegh' op 13 april 1793'. Doc.IV.B.01.02.nr.248.
- 37.-R.A.H.-Gem. Brustem-Gichtreg.68, folio 4-6. (15.04.1793).
'Visitatie van het kasteel op 15 april 1793'. Doc.IV.B.01.02.nr.252.